

VILÁG- TÖRTÉNET

A BÖLCSÉSZETTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
TÖRTÉNETTUDOMÁNYI INTÉZETÉNEK FOLYÓIRATA

- **BÁRÁNY ATTILA**
NAGY LAJOS HADSEREGE ÉS HADSZERVEZETE
- **SKORKA RENÁTA**
AZ 1356. ÉVI KIRÁLYTALÁLKOZÓ
- **B. HALÁSZ ÉVA**
I. LAJOS KIRÁLY KÜLFÖLDI TARTÓZKODÁSAI
- **CSÁKÓ JUDIT**
A PADOVAI KRÓNIKÁK, NAGY LAJOS
ÉS A GUERRA DEI CONFINI
- **GÁL JUDIT**
CSÁK UGRIN SPALATÓI ÉRSEK, COMES
ÉS A KIRÁLY EMBERE
- **VÁSÁRY ISTVÁN**
PÉTER ARANY HORDA-I CÁREVICS, AZ OROSZ EGYHÁZ
SZENTJE ÉS A CSIRIKOVOK GENEALÓGIÁJA
- **SZEMLE**
VISEGRÁDI RENÁTA ÍRÁSA

VILÁGTÖRTÉNET
A Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Történettudományi Intézetének folyóirata

Szerkesztők
Skorka Renáta (főszerkesztő)
Bíró László, Martf Tibor, Vámos Péter
(szerkesztők)

Szerkesztőbizottság
Glatz Ferenc (elnök), Borhi László, Erdődy Gábor,
Fischer Ferenc, Fodor Pál, Klaniczay Gábor,
Majoros István, Mihalik Béla Vilmos,
Pók Attila, Poór János

13. (45.) évfolyam 2023. 2.

TARTALOM

Háborúk, szerződések és diplomaták. A Magyar Királyság külkapcsolatai Nagy Lajos korában (Csákó Judit)	173
<i>Tanulmányok</i>	
Bárány Attila: Nagy Lajos hadserege és hadszervezete. Hadvezetés, stratégia, fegyvernemek	175
Skorka Renáta: Az 1356. évi királytalálkozó	221
B. Halász Éva: I. Lajos király külföldi tartózkodásai. Az uralkodó 1364. évi itineráriumának tanulságai	231
Csákó Judit: A padovai krónikák, Nagy Lajos és a <i>guerra dei confini</i>	251
Gál Judit: Csák Ugrin spalatói érsek, <i>comes</i> és a király embere	279
Vásáry István: Péter Arany Horda-i cárevics, az orosz egyház szentje és a Csirikovok genealógiája	299
<i>Szemle</i>	
Száműzetés, fogság, szabadulás a középkori és kora újkori Európában (Visegrádi Renáta)	317

Jelen számunkat Csákó Judit szerkesztette

Háborúk, szerződések és diplomaták

A Magyar Királyság külkapcsolatai Nagy Lajos korában

Jelen folyóiratszám első blokkját azon előadások írott változatai alkotják, amelyek 2022 októberében hangzottak el a Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézetének *Az Anjou-kori Magyar Királyság külkapcsolatai* címmel megrendezett műhelykonferenciáján. A Csukovits Enikő (BTK TTI) által elnökölt tanácskozás programja szervesen kapcsolódott ahhoz a posztdoktori kutatáshoz, amely a 14. századi Magyar Királyság nyugati elbeszélő forrásainak feltárását tűzte ki céljául (a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal által támogatott projekt címe: *Az Anjou-kori Magyarország nyugati elbeszélő forrásai. Narratív kútfők és külpolitika*, azonosítója: NKFIH PD 128405). Ahogyan arra az itt közölt tanulmányok is példát kínálnak, az I. (Nagy) Lajos magyar király háborúhoz adalékokat szolgáltató külhoni – javarészt itáliai területeken lejegyzett – krónikák magyar vonatkozású részletei arra sarkallhatják a korszakkal foglalkozó történészeket, hogy az esetenként kevésbé ismert források segítségével újratárgyalják az Anjou uralkodó mozgalmas külkapcsolatainak egyes fejezeteit. Az európai kontextus vizsgálatára – az oklevélfeltáró munka eredményei mellett – ösztönzőleg hathatnak ugyanakkor a nemzetközi porondon zajló kutatások, illetve az idegen nyelvű szakirodalom újabb megállapításai is.

E helyütt két vállalkozást szeretnék kiemelni. Öt évvel ezelőtt zárult az a francia, olasz, kanadai, magyar és lengyel résztvevőket tömörítő projekt (ANR EURO-PANGE – *Les processus de rassemblements politiques: l'exemple de l'Europe angevine [XIIIe–XVe siècles]*), amely az 1995–2011 között szervezett tematikus Anjou-konferenciákat követően fűzte még szorosabbra az összefogást a dinasztia uralmát vizsgáló különböző országokbeli történészek között, s amelynek fő célkitűzése az Anjouház uralma alatt álló tartományok kormányzati intézményeinek összehasonlító vizsgálata volt. Míg a kutatási program keretében publikált tanulmánykötetek¹ elsősorban arra adnak lehetőséget, hogy a 14. századi magyar állam fejlődésének sajátosságait európai összefüggésbe helyezzük, addig egy, az előző év végén napvilágot látott kiadvány² javarészt olasz nyelvű írásai a politikatörténet művelőinek érdeklő-

1 Például: *Les officiers et la chose publique dans les territoires angevins (XIIIe–XVe siècle): vers une culture politique? – Gli ufficiali e la cosa pubblica nei territori angioini (XIII–XV secolo): verso una cultura politica?* Ed.: Thierry Pécout. Roma, 2020. (Collection de l'École française de Rome, 518/4.)

2 *Luigi il Grande Rex Hungariae. Guerre, arti e mobilità tra Padova, Buda e l'Europa al tempo dei Carraresi.* A cura di Giovanna Baldissin Molli – Franco Benucci – Maria Teresa Dolso – Ágnes Máté. Roma, 2022. (Bibliotheca Academiae Hungariae – Roma. Studia, 8.).

désére is számot tarthatnak. A történész, irodalomtörténész, valamint művészet-történész kollégák tollából született tanulmányok Nagy Lajos itáliai összeköttetéseit – s különösen a Padova uraival, a Carrarákkal ápolt kapcsolatait – világítják meg.

Azt, hogy a 14. századi magyar állam külkapcsolatainak tanulmányozása színes és sokoldalú vizsgálati lehetőségeket rejt magában, az alább következő négy írás szerteágazó témái is kiválóan bizonyítják. Hadtörténeti megközelítést alkalmaz tanulmányában Bárány Attila, aki nem kevesebbre vállalkozik, mint arra, hogy gondolatmenetét számos – elsősorban a nápolyi vagy a velencei hadszínterekkel kapcsolatos – esettel illusztrálva nyújtson minél teljesebb körű áttekintést Nagy Lajos hadseregéről. A tanulmány, amely az Anjou-kori hadsereg bemutatását követően önálló egységekben foglalkozik a hadvezetés, a stratégia, a fegyvernemek és az utánpótlás kérdéseivel, hangsúlyozza, hogy az Anjou uralkodó az egyetlen koronás fő volt a kor Európájában, aki maga állt serege élére. Bár Skorka Renáta írásának középpontjában egyetlen esemény, az 1356. évi királytalálkozó áll, a tanulmány nem csupán azon tárgyalások menetéhez szolgáltat adalékokat, amelyek a szóban forgó évben a magyar uralkodó, II. Albert osztrák herceg és IV. Károly német-római császár között zajlottak. A kongresszus időpontját és helyszínét is pontosító írás a multilaterális tanácskozás bemutatását megelőzően vázlatot kínál arról a három korszakról, amely a szerző szerint Lajosnak a szomszédos dinasztiákhoz fűződő külpolitikai kapcsolataiban kimutatható. Ugyancsak esettanulmányt olvashatunk B. Halász Éva tollából, aki az Anjou király itineráriumának elkészítése során szembesült azzal a szemponttal, vajon mennyiben kezelhetjük tényként, hogy Lajos személyesen is ellátogatott azokra a külszázi helyszínekre, ahol oklevelei keltek. A diplomatikai forrásokon alapuló vizsgálat az 1364. év lehetséges külföldi utazásait tanulmányozza, s tematikájában Skorka Renáta írásához is kapcsolódik, amennyiben kitér a brünni és a krakkói uralkodótalálkozóra is. A Bárány Attila által több ízben is említett velencei háborúk egyik epizódjába enged végezetül bepillantást Csáková Judit, aki két padovai elbeszélés – Nicoletto D’Alessio és Galeazzo Gatari krónikái – nyomán arra a kérdésre keresi a választ, hogyan világítják meg az olasz nyelvű beszámolók Padova urának, Francesco da Carrarának a magyar királlyal való szövetségét az úgynevezett határháború (1372–1373) időszakában. A folyóiratszám Anjou-blokkját két további, középkori témakörben született írás követi.

Csáková Judit

WARS, TREATIES AND DIPLOMATS

THE FOREIGN RELATIONS OF THE KINGDOM OF HUNGARY IN THE REIGN OF LOUIS THE GREAT

The first four papers of the present issue deal with the foreign relations of the Kingdom of Hungary in the age of King Louis I. They are the written versions of the lectures that were presented at the workshop hosted by the Institute of History of the Research Centre for the Humanities in October 2022. The investigations of foreign policy have been stimulated by the recent attention paid in the international research to Angevin Europe and the Italian relations of King Louis I.

Nagy Lajos a *Secretum Secretorum* 1360 körül készített kódexének frontispiciumán. Oxford, Hertford College Library MS D 2. f. 1r.
© Principal, Fellows and Scholars of Hertford College, Oxford.

Ára: 800 Ft
Előfizetőknek: 600 Ft

TERJESZTI A MAGYAR POSTA

Előfizethető személyesen a postahelyeken és a kézbesítőknél,
vagy a Központi Hírlap Iroda zöldszáma: 06-80/444-444,
e-mailen: hirlapelofizetes@posta.hu, faxon: 1-303-3440,
vagy levélben a Magyar Posta Zrt. Központi Hírlap Iroda,
Budapest 1008 címen.

Számonként megvásárolható a Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Történettudományi Intézetében
(1097 Budapest, Tóth Kálmán utca 4.,
telefon: 224-6700/4624, 4626 mellék), illetve a Penna Bölcsész Könyvesboltban
(1053 Budapest, Magyar utca 40., telefon: 06 30/203-1769).

A Világtörténet 2023. évi évfolyamának megjelentetését
a Magyar Tudományos Akadémia, a Debreceni Egyetem
Tématerületi Kiválósági Program (TKP2020-IKA-04)
Magyarország a középkori Európában című projekt
és A Magyar Királyság uralkodóházai (1000–1526) című,
K_22/143424 számú, NKFIH Alapból működő
„OTKA” kutatási témapályázat támogatja.

